

Kimlik Zemini Olarak Dergiler, Anmalar ve Bildiriler: Tevhid Dergisi Örneği

Ali Murat İrat, e-posta: ali.murat.irat@neu.edu.tr

Özet

Türkiye Hizbullahı, Lübnan'da bulunan Şii Hizbullah'tan amaç ve örgütsel yapı olarak farklı olan, silahlı propaganda yöntemini benimsemiş, amacı özellikle Kürtlerin bulunduğu coğrafyada bir İslam Devleti kurmak olan illegal bir örgüttür. Türkiye kamuoyu tarafından muhaliflerine uyguladıkları "domuzbağı cinayetleriyle" tanınan ve hakkında yapılan araştırma ve çalışmalarda genel olarak terör ve şiddet bağlamında analiz edilmiş olan Hizbullah, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, yaygın bir örgütlenme ağına sahiptir. Bu bağlamda Hizbullah'ın Kürt kimliğine ilişkin söyleminin analiz edilmesi ve kısıtlı kaynakların ortaya konulması bu alandaki çalışmalara önemli bir katkı sunacaktır.

Hizbullah bölgedeki etkinliğini yalnızca şiddetle değil aynı zamanda entelektüel faaliyetlerle sağlamakta, siyasal söylemini ise cami ve medrese örgütlenmeleri, çeşitli yayın faaliyetleri ve dernekler ve siyasal partilerle oluşturmuştur. Son yıllarda özellikle Velioğlu Anmaları ve Kutlu Doğum Haftası Etkinlikleri ve Hizbullah Düşünleri gibi ritüellerle de bölgede etkinliğini artırmıştır.

Hizbullah, paradoksal olarak, PKK-Abdullah Öcalan ve HDP çizgisiyle tanımlayabileceğimiz Ana Akım Kürt Hareketi'nin kimlik inşasını güçlendirecek şekilde Kürt etnik kimliğinin bileşenleri üzerine söylem geliştirmiş ve Kürtlerin müstakil bir halk olarak anılmasına ve "Kürtlerin yurdu olarak Kürdistan"ın tarihsel bir perspektife oturtulmasına katkı sunmuştur. Bu makalenin dikkat çekmek istediği nokta, Hizbullahın Kürt kimliği konusunda, karşıtı olduğu ana akım Kürt hareketiyle paralel bir söylem geliştirmiş olmasıdır. Başka bir deyişle, Hizbullah bir taraftan ana akım kürt hareketiyle mücadele ederken, bir yandan da Kürtlerin müstakil bir halk olarak tanınmasını destekleyen bir söylem benimsemiştir.

Bu çalışmada, Hizbullah'ın yayın organlarından birisi olarak kabul edilen Tevhid dergisinde yayınlanan makaleler ve örgütün lideri Hüseyin Velioğlu'nun mezarı başındaki anmalarda yapılan konuşmaların, Kürt etnik kimliğini oluşturan ortak yurt, ortak tarih, ortak mitler ve Kürtçe gibi unsurlarla ilgili olarak nasıl bir söylem oluşturduğu inceleneyecektir. Hizbullah lideri Hüseyin Velioğlu öldürüldükten sonra Hizbullah örgütü çevresi tarafından kurulan Mustazaf Der ve Hüda Par gibi örgütlerin programları, basın bildirimleri ve yöneticiler tarafından yapılan konuşmalar bu bağlamda analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hizbullah, Kürt, Kimlik, Hüda Par, İslam

Journals, Memoirs, and Declarations as an Identity Space of Hezbollah: The Case of Tevhid Magazine

Abstract

Hezbollah in Turkey, which is different from the Shiite Hezbollah in Lebanon as aim and organizational structure, is an illegal organization adopting armed propaganda, and aims to establish an Islamic State especially in the geographical region where the Kurds are located. Hezbollah, recognized by the Turkish public for its "hogtied" killings, and analyzed in the context of terrorism and violence in researches and studies, has a widespread organizational network in the Kurdish regions. In this context, the analysis of Hezbollah's discourse on Kurdish identity and the introduction of limited resources will make an important contribution to the work in this area.

Hezbollah has provided not only violence but also intellectual activities in the region, and its political rhetoric has formed with mosque and madrasa organizations, various broadcasting activities, associations and political parties. In recent years, especially with the Velioglu Memorials and Blessed Birthday Events and Hizbullah Weddings rituals have increased the effectiveness of the region.

Hezbollah, paradoxically, developed discourses on the components of the Kurdish ethnic identity strengthening the identity construction of the Mainstream Kurdish Movement, which we can define with the PKK-Abdullah Ocalan and the HDP line, and contributed to the recognition of the Kurds as independent peoples and "Kurdistan as a historical country of the Kurds". The point that this article draws attention is that Hezbollah has developed a discourse on Kurdish identity parallel to the mainstream Kurdish movement, which is opposed to it. In other words, while Hezbollah fought against the mainstream Kurdish movement from one side, it adopted a rhetoric that promoted the recognition of Kurds as an independent people.

In this study, the articles published in the Tevhid magazine, considered as one of Hezbollah's publications, and the speeches made at the tomb of Hüseyin Velioglu, leader of the organization, and a discourse about Kurdish ethnic identity such as common homeland, common history, common myths and Kurdish language will be examined. The programs of the organizations such as Mustazaf Der and Huda Par, established by the Hezbollah organization after the death of Hizbullah leader Hussein Velioglu, will also be analyzed in this context.

Key Words: Hezbollah, Kurd, Identity, Huda Par, Islam

Giriş

İslamcı Hizbullah Örgütü Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hakkında en az şey bilinen ve buna karşın adından oldukça fazla söz ettiren örgütlerden birisidir. 1980'lerin ortasından itibaren, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerde, örgütlenme çalışmalarına ve eylemlere başlayan Hizbullah, hızla örgütlenmiş ve özellikle başta PKK olmak üzere bölgede etkin olan diğer Kürt örgütleriyle çatışmaya girmiştir. Liderleri Hüseyin Velioğlu'nun bir emniyet operasyonu ile öldürüldüğü 2000 yılına kadar geçen süreç, amacı İslami bir devlet kurmak olan Hizbullah'ın en karanlık dönemidir. Bu "karanlık dönem" ve sonrasındaki dernek ve parti çalışmalarıyla Hizbullah hakkında bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunluğu, Hizbullahı ve onunla ilişkili olarak yaşanan olayları terör ve şiddet meselesi bağlamında ele almış ve fakat Hizbullah'ın bizzat bölgede Kürt kimliğinin oluşumu ve gelişimi üzerine etkilerini ihmal etmiştir. Hizbullah'ın hem "karanlık dönemine" hem de sonraki yasal faaliyetlerine ilişkin verilerin kısıtlı olması, örgütün adının sürekli şiddet ve terör olaylarıyla birlikte anılması Hizbullahi söylemin Kürtlerin etnik kimliklerinin oluşumu ve gelişimine ilişkin katkısının da gözardı edilmesine neden olmuştur. Bu çalışmada Hizbullah'ın Kürt kimliğine ilişkin nasıl bir söylemsel inşa faaliyetinde bulunduğu eldeki kısıtlı kaynaklar aracılığıyla gösterilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda makale Hizbullah'ın yayın faaliyetlerinden birisi olan dergilere, basın açıklamalarına, parti programlarına, konuşmalara ve yine Hizbullah'la ilişkili olduğu bilinen anmalara yönelecektir. Hizbullah'ın seküler bir hareket olan PKK'den farklı olarak İslamcı bir kimlikle gerçekleştirmeye çalıştığı söylemsel kimlik inşasının önemi Kürt kimliğinin iki farklı uluslaşma projesi tarafındanele alınmasıdır. Kürtler kendi kimlikleriyle olan ilişkisini bu iki farklı uluslaşma projesi tarafından kurgulamaktadır.

Dolayısıyla Hizbullah'ın söylem analizinin yapılması ve özellikle Kürt kimliğine ilişkin yaklaşımının tespit edilebilmesi için Hizbullahi söyleme yakınlığıyla bilinen kısıtlı yayınlardan *Tevhid* dergisi incelenecek ve sonrasında Hizbullah'ın kendisini görünür kıldığı bazı ritüellerdeki konuşma ve metinler söylem analizine tabi tutulacaktır.

Tevhid dergisi 1991-1993 yılları arasında yayınlanmış ve Hizbullah'a yakın isimlerin yazdığı bu dergide Kürt kimliğine ilişkin bir çok makale ve söyleşi basılmıştır. Çalışmamızda *Tevhid* dergisinin bütün sayıları gözden geçirilmiş ve Kürt kimliğinin kurucu unsurları olarak tanımlayabileceğimiz ortak coğrafya, ortak tarih, ortak gelecek kaygısı ve Kürt diline ilişkin bütün makaleler taranarak söylem analizine tabii tutulmuştur.

Ancak Hizbullah'ın kurucusu ve lideri Hüseyin Velioğlu'nun öldürüldüğü

2000 yılından sonra cemaat bir sessizliğe bürünmüş ve faaliyet alanını yasal örgütlenmelerle genişletmeye çalışmıştır. Hizballahi tabanın 2000 yılından sonra ortaya çıkan önemli örgütü Mustazaf Der ve onun 2012 yılında kapatılmasından sonra kurulan Hüda Par'dır. Hüda-Par'ın kuruluşuna kadar geçen süre özellikle Hizballah örgütü liderlerinin yakalanıp yargılandığı ve Mustazaf Der'in bu süre zarfında çekişen bir politik tavırla faaliyetlerini yürütmeye çalıştığı yıllardır. Hizballah'ın ikinci dönemi olarak tanımlayabileceğimiz bu dönem Hüda-Par'ın kuruluşuyla birlikte yeni bir döneme evrilmiştir. Bu dönemde Hizballahi söylemi analiz edebilmek için çalışmamızda Mustazaf Der'in bütün basın bildirimleri incelenmiş bunun yanı sıra Hüseyin Velioglu anmaları ve bu anmalarda yapılan konuşmalar da analiz edilmiştir. 2012 yılından itibaren internet ortamına aktarılan bu anmalar ve yapılan konuşmaların tamamına internet üzerinden ulaşmak mümkündür. Zaman zaman Kürtçe yapılan konuşmaların içeriği konuya hakim, Kürtçe bilen kişiler tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve bizlere sunulmuştur. Bu anmalarda da Kürt kimliğinin unsurları üzerine yapılan konuşmalar ve vurgular analiz edilmiştir.

Hizballahi tabanın, Mustazaf Der'in 2012 yılında kapatılmasından sonra siyasal bir parti olarak 2013 yılında Hüda Par'ı kurduğu bilinmektedir. Hizballahi söylemin üçüncü dönemi olarak tanımlayabileceğimiz bu dönemde de yine Kürt kimliğine ilişkin söylemler parti programı ve parti yöneticilerinin farklı zamanlarda konuya ilişkin yapmış oldukları açıklamalar ve konuşmalar analiz edilmiştir.

Hizballahi Söylemin Kimlikle İlk İmtihani: *Tevhid* Dergisi

Özellikle 12 Eylül askeri darbesinden sonraki dönemde –yalnızca bir sınıflandırma kolaylığı sağlaması bakımından- Kürt sağı olarak da tanımlayabileceğimiz iki büyük Kürt hareketinin –Hizballah ve Nurcu Zehra Vakfı Çevresi- düşünsel bazda zemin olarak kullandığı beş önemli dergi mevcuttu. Bunlar, *Girişim*, *Dava*, *Tevhid*, *Nûbihar* ve *Yeni Zemin*'di (Bunlardan yalnızca *Nûbihar* tamamı Kürtçe olarak yayınlanmaktaydı ve bu dergi 1992'den günümüze kadar da Zazaca bir sayısı hariç tamamı Kürtçe olarak yayınlanmıştı). Bunların arasında *Tevhid* dergisi Hizballahi söyleme yakındı ve söz konusu tabanın görüşlerini yansıtması açısından da önemliydi.

Yayın yönetmenliğini Mehmet Metiner'in yaptığı ve 1986-1990 yılları arasında yayınlanan *Girişim* dergisi Kürt sorununu “ümme sorununu” bir parçası olarak dile getirmiş ve Kürtleri ümmetin yetimleri olarak kodlayarak meselenin İslami bir çözümde son bulacağını vurgulayan yayınlar yapmıştı. Bu dönem Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde çeşitli İslami örgütlerin örgütlenme

çalışmalarına hız verdiği bir zaman dilimiydi. Kürtler kendilerini ve Kürt kimliğini yeniden tanımlamaya çalışacak bir başka hareketle, Hizbullah’la da bu dönemde tanışmaya başlamıştı.

Hizbullah, 1980’lerin ortalarına doğru Hüseyin Velioğlu¹ tarafından kurulan ve Batman merkez olmak üzere Kürt yerleşim yerlerinde hızlı ve etkin örgütlenme faaliyetleriyle yaygınlaşmış bir örgüttü. Hizbullah ve lideri Hüseyin Velioğlu örgütlenme faaliyetlerini bölgede etkin ve nüfuzu olan meclisler ve seydarlar arasında başlatmış ve ümmeti bir üst kimlik olarak kurgulamış olsa da Kürdistan, Kürt dili ve Kürdistanî söylem Hizbullah’ın başat söylemi olarak örgütlenme faaliyetlerinde yerini almıştı. Hizbullah’ın “Kürdistanî” söylemi ve Kürt kimliğiyle olan ilişkisi üç döneme ayrılabilir. Türkiye Hizbullah’ı kuruluş ve yayılma yılları olan 1980’lerden, liderleri Hüseyin Velioğlu’nun öldürüldüğü 2000 yılındaki Beykoz Operasyonu’na kadar geçen sürede oldukça kapalı bir örgüt olarak kalmış ve bu süre zarfında örgütün ideolojisi ile ilgili bütün doküman, kitap ya da belgeler operasyon sonrasında emniyetin eline geçmiştir. Hizbullah’ın bu süre içerisinde İhvan yazarlarıyla birlikte Said-i Nursî’nin Risalelerini referans olarak aldığı bilinmektedir (Kurt, 2015: 42-43). Günümüzde Hizbullah’ın içinden, Hizbullah’ın Kürt kimliğine yaklaşımına ve ideolojisine dair söylemleri analiz edebilmek için yararlanılacak kaynaklar oldukça kısıtlıdır. Bu süreç içerisinde döneme ilişkin tanıklıklar ve yapılan saha çalışmalarından elde edilen veriler, Hizbullah için örgütlenmede asıl zeminin “ümmet kimliği” olduğunu göstermektedir. Ümmet, bir üst ve asıl kimlik olarak, bütün kavimlere, etnik gruplara ve milletlere kimliklerini korumak ve geliştirmek hakkını vererek onları kapsamaktadır. Buradan hareketle, Hizbullah’ın ilk döneminde Kürdistanî bir söylemin -yeterli veriler olmamasına karşın- henüz tam olarak gelişmediğini ileri sürmek mümkündür. Özellikle Velioğlu’nun polis tarafından öldürüldüğü Beykoz Operasyonu’na kadar geçen süreçte Kürt kimliğinin İslami kimlikten daha geride olduğu, Kürtlük ve Kürt aidiyetinin dini referanslar yoluyla İslamcı ideolojik söylem içerisinde eritildiğini (Kurt, 2015: 141) görmekteyiz. Kürtlük ve Kürt kimliği vurgusu zaman zaman dillendirilse de Hizbullah Cemaati içerisinde –en azından başlangıç ve yayılma yıllarında- Kürt kimliğine yapılan vurgunun hoş karşılanmadığı (Kurt, 2015: 155) ve Kürdistanî söylemin zaman zaman ancak bireysel olarak ön plana çıktığı da görülmektedir. Fakat 17 Ocak 2012 yılında Hizbullah cemaati tarafından yayınlanan “*Hizbullah Cemaati Manifestosu*”nda “Kürd ve Kürdistan Meselesi” adında bir bölüm açılmış ve Kürdistan ve Kürt kimliğine ilişkin net bir söylem ortaya konulmuştur (Ancak Hüseyin Velioğlu’nun bu konuya dair kişisel düşüncelerine ilişkin herhangi bir veri elimizde bulunmamaktadır).

Hizbullah’ın Hüseyin Velioğlu’nun liderliğindeki bu “karanlık” döneminde

Kürt kimliğine ilişkin nasıl bir yaklaşımının olduğunu, Kürt kimliğinin sınırlarını, coğrafya, tarih, kültür ve dil bağlamında nerede konumlandığını daha sonra Hizbullah tarafından öldürülecek olan Menzil grubu lideri Fidan Güngör ve Hizbullah hareketi içinden de bir çok kişinin yazdığı İslamcı *Tevhid* dergisinde görmek mümkündür. Süleyman Gündüz'ün yayın yönetmenliğini yaptığı *Tevhid* dergisi 1990 Ocak ayı itibariyle aylık olarak çıkmaya başlamıştı. *Tevhid* dergisi son sayılarına doğru daha çok dünyadan ve Türkiye'den haber-yorum yazılarını ön plana çıkartmaya başlamıştı. Bu içerik yönelimi ve ağırlığı *Tevhid*'i iki yıllık yayın hayatından sonra haftalık *Selam* gazetesine evirdi.

Tevhid'de kullanılan dil ve kavramlar Hizbullah'ın ve ona yakın bir söylem kullanan Menzil grubunun "Kürdistan" ve Kürt kimliğine ilişkin düşünce dünyasını tanımlayabilmek için önemli veriler sunmaktaydı. Kürt kimliği ve Kürt meselesi *Girişim* dergisi tarafından dolaylı olarak ve özellikle Irak Kürtleri üzerinden gündeme taşınırken *Tevhid* dergisi bu meseleyi açıkça tartışmaya başlamış hatta "seküler-Kemalist rejim" doğrudan hedef tahtasına oturtulmuştu. *Tevhid* dergisinde Kürdi ve İslami mücadelenin ve Kürtlüğün öne çıkan figürü ise kuşkusuz Şeyh Said'di. Hizbullah'ın kuruluş yıllarından sonra, 1990'ların başında, Hizbullah'a "rakip" bir örgütlenme içerisinde olan ve Hizbullah tarafından kaçırılıp öldürüldüğü ileri sürülen Menzil Grubu lideri Fidan Güngör, Şeyh Said ayaklanması nedeniyle "Kürdistan ve Müslüman Kürtlerin topluca cezalandırıldığını" belirtirken şunları da eklemekteydi (Güngör, 1991: 13):

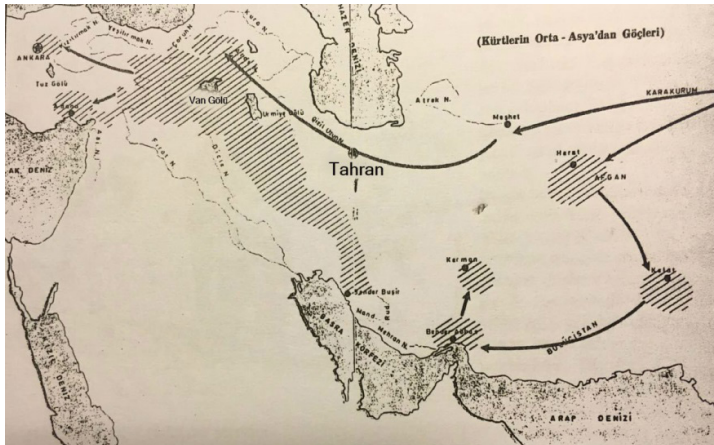
Bu ceza, zulüm, işkence, katliam ve soykırma dönüşür. İslam adına her ne değer varsa ayak altına alınır. Birçok cami ve medrese ya kapatılır, ya da askeri birliklerce ahır olarak kullanılır. İslam'ın izzet ve şerefi ayaklar altına alınır. Müslümanım bile demek suç sayılır. Çok sayıda aile sürgüne gönderilerek mal varlıklarına el koyulur. Kürdistan halkı, hala bu olayın psikolojisinden kurtulamamış, ürkek ve çekingenliğini atamamıştır.

Güngör burada Şeyh Said Ayaklanması'nı Kürtler açısından travmatik bir an olarak sabitlemekte ve ayaklanmanın ve ayaklanmaya karşı takınılan tavrın İslami değerlerle olan bağını kurarak bugüne mesaj vermekteydi. İslami değerleri ayaklar altına alan ve "soykırım" uygulayan rejime karşı "Kürdistan halkı" çekingenliğini atmalıydı. Şeyh Said bu bağlamda önemli bir figürdü ve Kürtlerin örnek alması gereken tarihi bir şahsiyet olarak bundan sonra da gündemde tutulacaktı.

Örneğin derginin 1991 yılı Haziran sayısında Şeyh Said "Kürt halkının ulusal kimlik ve varlığına canlılık kazandıran bir önder" olarak tanıtılırken (Fırat, 1991: 9), Şeyh Said ve diğer bazı "Müslümanların" önder olarak yeniden tanımlanmaya

başladığı görülmektedir. O dönemde Helsinki Yurttaşlar Meclisi Milliyetler Komitesi'nin Kürt Sorunu üzerine düzenlediği bir konferansta Altan Tan şunları söylemişti: “Kürt tarihine baktığımızda, bu millet adına başkaldırıların Şeyh Said ve diğer Müslüman önderler olduğunu görürüz.” (Demirhan, 1992: 71) *Tevhid* dergisi, Altan Tan'ın özetlediği gibi “Kürt milleti” adına başkaldırıların “müslüman önderler” olduğunu her fırsatta vurgulamakta ve *Girişim* dergisinin söylemini bir adım ileriye taşımaktaydı.

“Kürdistan”ın açık bir şekilde Kürtlerin tarihsel yurdu olarak tanımlandığı dergide, Fidan Güngör'ün Kürdistan üzerine yazdıkları, bu bağlamda, oldukça önemliydi. Güngör, Kürdistan'ı “tarihselliği içinde” ele alırken, sınırlarının “Fırat'tan Urmiye'ye, Süleymaniye'den Erivan'a kadar uzandığını” belirtmekte (Güngör, 1991: 14) ve Kürdistan tarihinden örnekler verirken Kürdistan'ın diğer parçalarına da değinip, Kürtlerin ulus devlet olma arzularının arttığını söylemekteydi (Güngör, 1991: 14). Derginin aynı sayısında yazan Altan Tan da Kürtlerin kökeniyle birlikte bir Kürt tipolojisi de vermekte ve bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan bir bölgeden Kürdistan olarak bahsetmekteydi (Tan, 1991: 15). Dergi genel olarak İslamcı camiadan isimlere yer açsa da zaman zaman İsmail Beşikçi (Beşikçi, 1991: 9-10) ve Yalçın Küçük gibi “sol cemahtan” isimlerin de dergide yazdıkları ya da röportaj verdikleri görülecekti (Demirhan, 1991: 13). Ancak 1990'lı yılların başında PKK ile Hizbullah arasında başlayan ve ciddi bir şekilde tırmanan çatışmalar sonrasında derginin söylemi de değişecek ve sol ve Marksizm karşıtı çizgi daha belirgin hale gelirken bu tür yazarlara artık yer verilmemeye başlanacaktı.

Harita 1: Ocak 1992'de *Tevhid* dergisinde yayımlanan ve Kürtlerin meskun olduğu coğrafyanın tespiti için konulduğu söylenen harita (Haritalarda bazı yer isimlerinin netleştirilmesi dışında herhangi bir oynama yapılmamıştır).

Derginin 2. yılının ilk sayısı olan Ocak 1992 sayısında ise “İslami Direniş Seferberliği” başlıklı Başyazı’nın içerisinde bir Kürdistan haritası yayımlanmıştı. Haritanın “Kürtlerin Orta Asya’dan göç ettiklerine” dair görüşleri safсата olarak değerdendirme ve şu anda Kürtlerin meskun olduğu coğrafyanın tespiti için konulduğu söylenmekteydi (Tevhid, Ocak 1992: 15). Bu harita, hem Kürtleri resmi söylemin dışında konumlaması hem de onlara kendi köklerine ilişkin bir veri sunması açısından önemliydi.

Ulusçuluk, PKK, Kemalizm ve şeyh Said

Tevhid dergisi “İslami Açıdan Kemalizm” başlığını taşıyan dosyasında 1992 yılını “İslami Direniş Seferberliği” olarak tanımlarken özellikle hem Kemalizm’le hem de Türk İslamcılarıyla bir hesaplama içine girmişti. Unutulmaması gereken şey, bu dönemde Hizbullah’ın hem Menzil grubu hem de PKK ile olan çatışmalarının sürdüğüdür. Burada amaç, bu çatışma ve mücadelelerin ortasında Hizbullah Cemaati tabanına bir “seferberlik” çağırısıydı. Kemalizmin Kürt politikasının anlatıldığı bu sayıda şunlar yazılmaktaydı:

Ülkenin müdafaası söz konusu olduğunda; Kürtler, kardeş ve kurtarıcı... Kemalizmin eleştirisinde olsun, İslamın özüne dönüş çalışmalarında olsun Müslümanların üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirdiklerinden bahsedememekteyiz... 1930’larda konuşulan her Kürtçe kelime için bir kuruş ceza kesiliyormuş... Doğrusu Kemalizm’in baş kurbanlarından Kürtlere ve Kürt coğrafyasına karşı günümüz müslüman aydın yazarlarının bakış ve tavrı daha iç açıcı değil. Kürt demenin Kürtçülük, coğrafi bir bölge adı olan Kürdistan’ın telaffuz edilmesinin, son Türk devletini parçalama hain düşüncesi ile özdeş sayıldığı resmi söylem ile kesişen tanım ve iddiaların, kimi Müslüman tarafından aynen tekrarlanması üzücü bir vakiadır. (*Tevhid*, Ocak 1992: 14)

Dergi bu söylemiyle hem Türk-İslamcı anlayışla arasına mesafe koymakta hem de Türk İslamcılarda Türk kimliğinin daha baskın geldiği ve bu durumun Kürtler ve Kürt coğrafyası için problemli olduğunu vurgulamaktaydı (*Tevhid*, Ocak 1992: 14).

Dergide dikkat çeken bir başka şey de Kürt ulusçuluğunun şeyh Said ve mücadelesi üzerinden inşa edilmesi ve bu yapılırken de şeyh Said’in İslami kimliği vurgulanarak PKK’nin seküler tavrından ayrı düşölmeye alışılmasıydı. PKK, dergiye göre, Kemalizmin Kürt modeliydi. 1992 Haziran sayısında şeyh Said’in torunlarından Doğru Yol Partisi (DYP) milletvekili Melik Fırat, RP MKYK üyesi Fuad Fırat, RP Erzurum Milletvekili Abdöllillah Fırat ve Altan Tan’dan bu konuda görüşler alınmıştı. Altan Tan (*Tevhid*, Haziran 1992: 17) şeyh Said

başkaldırısını “Tüm ulusal hakları gaspedilen Kürt milletinin meşru haklarını İslam hukuku çerçevesinde İslami bir kimlikle arama mücadelesi” olarak tanımlarken, Fuad Fırat’la yapılan görüşmede, Fırat şunları söylemekteydi:

Eğer Kürt halkını beşeri sistemlerle kurtarmaya çalışırsak, Kürtler bu sefer kendi halkından zulüm görecektir. Kendi halkına riyaset edenlerin zulmüne uğrayacaktır. Mesela Abdullah Öcalan, faraza Kürdistan’ı kursa, dün İsmet İnönü ve Kemalistlerin yaptığını bu sefer o yapacaktır. (*Tevhid*, Haziran 1992: 14)

Bu sözler aslında Kürt sağının PKK’ye bakışını net bir şekilde yansıtmaya açısından önemliydi. Ulusçuluk Kürt Sağı için Kemalizm ve PKK’nin de -ulusçu tavrından dolayı- Kürtlere Kemalist modelden başka bir model getirmesi imkansızdı.

Aynı sayıda Fedli Yayla da “TC Kürdistanı’nın bugün her zamankinden daha fazla Şeyh Said ve mücadelesinin telkinine ihtiyaç duyduğunu” söylerken, Abdüllillah Fırat (*Tevhid*, Haziran 1992: 21-23) “Artık milyonlarca Şeyh Said vardır. Şeyh Said’in davasının idamesi için mücadele verenler vardır. Ölümünden, işkenceden ve mahrumiyetten korkmayan binlerce insan görüyoruz... Şeyh Said’e askerlik eden mazlum Kürt halkını da unutmamak gerekir. Bugün fikirleri her nerede olursa olsun, elbette onların dönüp dayanacağı nokta Şeyh Said misyonu olacaktır” demektedir ve Şeyh Said’i “mazlum Kürt halkının” mitolojik bir lideri konumuna yerleştirmekteydi. Melik Fırat da kendisiyle yapılan röportajda kendisine sorulan “İslam dışı ve İslam karşıtı Kürd ulusal hareketi, İslam’la zıtlaşan tavrını devam ettirme noktasında tavır sergilerse, bu kez de Müslüman Kürd halkı ikinci bir Mustafa Kemal ile mi karşılaşmış olacaktır?” sorusuna şu şekilde yanıt vermişti:

Burada şunu söylemek istiyorum. Kürd ulusunun haklarını müdafaa eden herhangi bir hareket öncelikle, Kürd halkının inançlarını, harsını kapsamalıdır. Bu böyle olmadığında Kürdlere zarardan başka bir şey getirmeyecektir. Ama kendi toplumunun kültürünü, inancını muhafaza ederek giderse, hem kendisi için hem de genelde dünya için iyi bir hareket olacaktır. (*Tevhid*, Haziran 1992: 8)

Burada da görülebileceği gibi soru ve cevapta, üstü kapalı olarak söz konusu edilen PKK, seküler yapısı gereği problem olarak görülmekteydi ve Hizbullah için –seküler ve ulusalcı yapısından dolayı- Kemalist modelden farklı değildi. Dergiye göre PKK ulusçu bir hareketti ve bu nedenle reddedilmeliydi. 1992 Ağustosunda yayınlanan bir makalede “Ulusalcı ve Marksist PKK hareketi de TC’nin Müslümanlara yönelik saldırı gerekçelerini kendisi için de bir gerekçe olarak kabul ederek, TC’nin geleneksel politikalarının izleyicisi durumuna gelmiştir; İslami hareket mümkün olan her yol ve yöntemle sindirilmelidir. PKK’nin bu

politikasında göze çarpan örnekleri incelediğimizde Ebu Leheb siyaseti ile TC siyaseti, TC siyaseti ile PKK siyaseti arasındaki ortak bağı müşahade etmiş oluruz” (*Tevhid*, Ağustos 1992: 38) denmekteydi. Dergi için Kürtlerin bir millet olarak kurtuluşu için mücadele etmek aynı zamanda İslam için mücadele etmekle aynı anlamı taşımaktaydı ve bu ikisini birbirinden ayırmak yalnız ve ancak TC’nin politikalarının benzerini üretmekten başka bir anlama gelmeyecekti.²

Tevhid dergisi yayında kaldığı yıllar boyunca Kürt ulusçusu olarak nitelendirdiği PKK’ye karşıt bir söylem oluşturmuş ve hem İlim ve Menzil hareketinin etkin isimlerinin hem de Kürt Sağ’ının diğer bileşenlerinin seslerini duyurabilmesinde önemli bir platform haline gelmişti. Bununla beraber, *Tevhid* dergisi Hizbullahi söylemin o dönemde açıklıkla ele almadığı “Bağımsız Kürdistan” meselesini tartışılabilir kılması açısından önemliydi. Kürt sorununu artık açık bir şekilde ve bir milliyet ve hatta ulus sorunu olarak tartışan dergi son sayılarında Hizbullah’la ilgili daha fazla haber ya da makale yayınlamaya başlamıştı. Kasım 1992 sayısında “Hizbullah Kimliği” başlıklı başyazıda “İslam coğrafyasında gittikçe yükselen, yaygınlaşan ve kitleselleşen Hizbullahi hareketin, Müslüman halklar nezdinde kimlik ve belirleyici bir hat olma noktasına doğru ilerlediği” söylenmekte ve Hizbullah’ın “imamlı bir ümmet” olduğu vurgulanmaktaydı (*Tevhid*, Kasım 1992: 3-4). Kuşkusuz burada yalnızca o dönemde fazlaca etkilenilen İran Devrimi ve İran devletine bir atf yapmak değil aynı zamanda Velioglu’nun kişiliğine ve önderliğine de vurgu yapılmak istenmekteydi.

Derginin yazarlarından olan Nureddin Şirin’in³ 2013 yılında *Yeni Özgür Politika* gazetesine yapmış olduğu açıklama Hizbullahi söylemin özellikle Velioglu’nun öldürülmesi ve Hüda-Par pratiğiyle legalize olması sonrasında geldiği noktayı göstermesi bağlamında dikkate değerdir. Şirin Kürt sorununun çözümünde ve Kürtlerin taleplerine ilişkin olarak açıkça konfederasyon istemektedir (*Yeni Özgür Politika*, 2013): “Türkiye federal yönetime geçmeli ve Kürdistan gerçekliği bütün varlığıyla tanınmalıdır. Türk ve Kürt halkı, konfederatif diyebileceğimiz, birlikte yönetim modelini esas almalı.” Şirin aynı röportajda “Kürt sorunu nasıl çözülür?” sorusuna ise şöyle yanıt vermektedir (*Yeni Özgür Politika*, 2013): “Kürt sorununun çözümü sürgünden, hapisten, namludan, cezalardan, baskıdan, infazlardan geçmez. Kürt sorunu Kürdistan’ın tanınmasından geçer. Yani siyasi çözümü savunuyorum ve Türk tarafının Kürdistan’ı tanımamasını istiyorum.”

Daha önce de belirtildiği gibi Hizbullahi örgütlenmelerin özellikle son yıllarda yasal zeminde faaliyetlerde bulunmaya başlaması Hizbullah ve onun Kürt kimliğine ilişkin bakışında nasıl bir söylem içerisinde olduğu hakkında veriler sağlamaktadır. Hizbullahi harekete yakınlığıyla bilinen Dua Yayınları’ndan çıkan Sait Özbey imzalı *Kürtler ve İslami Kurtuluş* kitabı da bu bağlamda önemlidir.

Özbey, Müslüman Kürt halkının uğradığı zulümden kurtuluşunun ve özgür olmasının yolunun “hem insanların hem de coğrafyasının özgür olmasından” geçtiğini (Özbey, 2015: 15) söylemekte ve coğrafi bir sınır belirtmese de Kürdistan’ın dört devletin sınırları içerisinde kaldığını vurgulamaktadır (Özbey, 2015: 23):

“Kürtler İslam ümmetinin şerefli bir halkasıdır... Biz Müslüman Kürt halkına yapılan zulüm perspektifiyle konuya yaklaştık ve anlatılarımızı bu gerçek üzerine bina ettik... Müslüman amacına ulaştıktan sonra dil vb. kavmi haklar konusunda doğal şartlar ve adalet neyi gerektiriyorsa onu uygular... Müslüman Kürt Halkının hem insanları özgür hem coğrafyası özgür şiarıyla hareket etmeleri yerinde olur... Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi ve Şeyh Said gibi iki değerli rehberi bağrından çıkarmış bir halkın zulümden kurtuluşa erme yolunda çözümsüz kalması düşünülemez...” (Özbey, 2015: 11-16)

Burada da görülen ve Şeyh Said ve Said-i Nursi üzerinden inşa edilen mazlumluk ve mücadele anlatısı genel olarak Hizbullahi örgütlenmelerin ve Hizbullahi söylemin ana damarını oluştursa da kamusal ifşası ancak Hizbullah’ın tartışmasız lideri Hüseyin Velioğlu’nun öldürüldüğü ve cemaatin kamusal alanda görünür olmaya başladığı 2000 yılından sonraya denk düşmektedir.

Velioğlu Sonrası: “Kendi Dilinden Hizbullah”

Beykoz Operasyonu’ndan sonra Hüda-Par’ın kurulduğu 2012 yılına kadar geçen süre Hizbullah’ın ikinci dönemi olarak tanımlanabilir. Bu dönemde çeşitli dernek ve vakıflarla yasal zemine çıkan Hizbullah daha önce görünür olmadığı alanlarda görünür olmaya başlamıştır. Hizbullah’ın lider kadrosunda bulunan İsa Altsoy’un⁴ İ. Bagasi takma adıyla yazdığı *Kendi Dilinden Hizbullah* kitabıyla Avukat M. Hüseyin Yılmaz, Cemal Tutar ve Mehmet Varol’un hazırladığı *Hizbullah Ana Davası/Savunmalar* kitabı kısıtlı kaynaklar olarak önümüzde dursa da hem ilk döneme hem de bu döneme ilişkin önemli veriler sunmaları açısından önemlidir.

İ. Bagasi kitabında Hizbullah’ın etnik yapısına ilişkin şunları söylemektedir: “Hizbullahi Cemaat, Kürdistan çıkışlı, Kürdistan merkezli ve mensuplarının büyük çoğunluğunu Kürtlerin teşkil ettiği İslami bir harekettir.”⁵ Bagasi’ye göre Kürtler yaklaşık 3500 yıldır aynı topraklar üzerinde yerleşik durumdadır ve emperyalistler tarafından bir kaç parça haline getirilen bu coğrafya Kürdistan’dır:

Kürt ulusu, tarihi kaynaklara göre en az 3500 yıldır kesintisiz bir şekilde bugünkü yaşadığı topraklar üzerinde yerleşik bir hayat sürdürmektedir... Kürtleri kontrollerinde bulunduran ve Kürdistan’a egemen olan bölge ülkeleri, sürekli

olarak zulüm ve baskı politikalarıyla Kürtlerin haklı taleplerine karşı çıkmış, bu hakları inkar edip görmezlikten gelmişlerdir.⁶

Bagasi Kürt sorununun Hizbullah tarafından nasıl algılandığını gösterirken, Kürdistan ve Kürt sorununun soruna ancak İslami bir perspektifle yaklaşılarak çözümlenebileceğini belirtmiş, İslam'ı birincil kimlik olarak belirtse de "rakiplerine" Kürt sorununun çözümü konusunda ne yapılması gerektiğini aktarmıştır:

Eğer sizler de dahil milyonlarca Kürt insanının gurbet diyarlarında yurtsuz mülteciler olarak, Kürdistan'a hasret ve özlem içinde daha çok bekleyip çile çekmesini istemiyorsanız ve gerçekten samimi olarak Kürt halkının faydasına olacak bir şeyler yapma endişesi taşıyorsanız, Kürt toplumunun İslami gerçeklerini görerek ve Müslüman Kürt halkının sesine kulak vererek bu gerçekler doğrultusunda kendinizi ve örgütlerinizi akıl ve mantık ışığında yeniden bir özeleştir ve değerlendirmeye tabi tutmanızı tavsiye ederiz.⁷

Yakından bakıldığında, Hizbullah'ın ulusalcı olarak gördüğü ve eleştirdiği PKK'nin söyleminin benzerini burada da görmek mümkündür. "Milyonlarca Kürt insanının, yurtsuz mülteciler olarak Kürdistan'a hasret ve özlem içinde" olduğu ifadesinin güçlü etnik ve milliyetçi bağlarla kurgulandığı şüphe götürmezdir ve PKK'nin eleştirilme nedeninin bu yazıda ortaya çıkmıştır.

Hizbullah'ın Kürdistan algısı Velioğlu'nun öldürülmesinden sonra daha net biçimde açığa çıksa da, daha önce de belirtildiği gibi, örgütün lideri Velioğlu'nun Kürtler ve Kürdistan üzerine düşüncelerini yazdığı sanılan notların Beykoz operasyonu ile birlikte yok olduğu ya da devletin eline geçtiği sanılmaktadır.⁸ Ancak bu noktada Kurt'un yaptığı alan çalışmasından edindiği şu bilgi de kayda değerdir:

Örneğin bir görüşmecim, Hüseyin Velioğlu'nun Hizbullah'ın kuruluşundan önce kendisine 'Bu Türklerin Müslümanlığından, Erbakan'ın, Selamet'in (Milli Selamet Partisi) Müslümanlığından bir şey çıkmaz. Biz Kürtlerin İslam birliği altında birleşmesi ve devlet kurması lazım' dediğini aktarmıştır. (Kurt, 2015: 122)

PKK ulusalcılıkla eleştirilirken, İ. Bagasi de Kürdistan'ı tanımlarken "ulusçu" bir dil kullanmakta ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını Kuzey Kürdistan, Irak Kürdistanı'nı ise Güney Kürdistan olarak tanımlamaktadır:

TC'nin sürekli olarak dış destekli olmakla itham ettiği, yalan ve iftiralarla karaladığı Kuzey Kürdistan'da Şeyh Said ile Güney Kürdistan'da Şeyh Mahmut Berzenci'nin İslami ve insani hak taleplerine dayalı kıyımları, emperyalist güçler

tarafından hiçbir şekilde desteklenmemiştir.⁹

Mustazaflarla Dayanışma Derneği

Hizbullah'ın ikinci dönemi olarak adlandırdığımız Beykoz Operasyonu'ndan sonra, 2004 yılında kurulan Mustazaflarla Dayanışma Derneği (Mustazaf-Der)¹⁰ ise adeta bir geçiş dönemi söylemine sahiptir. Bu dönemde Hizbullah cemaati tarafından Kürtler, Kürt kimliği ve Kürdistan üzerine çekişen bir dil kullanılmıştır. Dernek tarafından yapılan basın açıklamalarında Kürt ve Kürdistan kelimelerinin kullanmasından genellikle sakınılmıştır. Mustazaf-Der'in 2008-2012 yılları arasında yaptığı 45 adet basın açıklamasına bakıldığında bu durum daha rahat anlaşılacaktır. Basın açıklamalarının ağırlığı dini günler ve uluslararası (İsrail'in Gazze Katliamı, Mısır'da devrik lider Mursi'nin durumu, Halepçe Katliamı vb) durumlara ilişkin, Kürt sorununa ilişkin nadir olarak yapılan bazı basın açıklamalarında tereddütlü bir dilin kullanıldığı görülmektedir. Yapılan 45 basın açıklamasının yalnızca altısında "Kürt" kelimesi kullanılmış ve örneğin Roboski katliamına¹¹ ilişkin yapılan basın açıklamasında "Roboski", "Kürt", "Kürt Sorunu" gibi ana akım Kürt hareketinin¹² sıklıkla kullandığı kelimelere yer verilmemiştir. Dahası Roboski açıklamasında "Kürt sorunu" değil "Güneydoğu Sorunu" terimi kullanılmıştır.¹³ Bu açıklama dilinin geçiş dönemindeki yön arayışından kaynaklandığı ve cemaatin ayakta kalabilmek için tepki çekmemek adına böyle bir dil kullandığı ileri sürülebilir.

Tereddütten Sıyrılış: Veliöğlü Anmaları

Mustazaf-Der'in çekişen politik dilinin nedenlerinden birisi, cemaatin, Veliöğlü'nun öldürülmesinden sonra bir toparlanma evresine girmesi ve bu nedenle hem toparlanma evresinde tepki çekmemek hem de yönetici kadrolarının dağılması nedeniyle yeniden örgütlenmede kendilerine yasal zeminde alan açabilmek adına politik dilini Hizbullahi söylemin radikal dilinden uzaklaştırmasıdır. Cemaat bu çekişenliğini ise Hüseyin Veliöğlü'nun mezarı başında gerçekleştirilen geleneksel anmalarda atmaya başlamıştır.

Anmalar, Hizbullahi söylemin yeniden kendi özgün sınırlarında hareket etmeye başladığının da göstergesidir. Anmalarda Veliöğlü'nun öldürülmesinden sonra takınılan çekişen ve tereddütlü tavrın ve söylemin terk edilmeye başlandığı ve daha net, açık talep ve siyasal mesajların verilmeye başlandığı görülmektedir. Hizbullahi söylem yeniden kendi diline sahip çıkmaya, daha doğrusu Kürdistanî söylemi daha açık ve kamusal olarak ifade etmeye başlamıştır. 2011 yılında, Veliöğlü'nun öldürülmesinin 11. yıldönümünde Hizbullah'ın <http://www.huseynisevda.net> adresli internet sitesi tarafından hazırlanan video bu açıdan

önemlidir. Daha önce çok fazla görüntüsü bulunmayan Velioğlu hazırlanan bu videoda bir odada bilgisayar başında çalışırken görünmektedir. Velioğlu'nun hem masasında hem de kütüphanesine dayalı olarak birer kaleşnikof marka silah görünmekte ve Velioğlu'nun Kürtçe "Hizbullah şafağının baş rehberi" olarak anıldığı görüntülerde, Risale-i Nur Külliyyatı'nın içinde olduğu bir kütüphane de hemen arkasında görüntüye girmektedir.¹⁴ 2011 yılından sonra "Velioğlu Anmaları" kitlesel gösterilere dönüşmüş ve dahası bu anmalarda dönemin toplumsal sorunlarına ilişkin mesajlar verilmeye başlanmıştır. 2012 yılında gerçekleştirilen anmada Velioğlu için sade bir tören hazırlanmışken daha sonraki anmalarda kitlesel katılımların arttığı görülmektedir.

Velioğlu'nun mezarı başındaki konuşmalar dikkate değer bir "Kürdistani" söylemi barındırmaktadır. 17 Ocak 2014 yılında yapılan anma töreninde Velioğlu'nun mezarı başında Kur'an okunduktan sonra yapılan konuşmada "Bu şehitleri yalnızca anmakla yetinmeyin. Çocuklarınızın Hüseyin gibi yaşamasını da sağlayın. Onun cesareti gibi, onun savaşçılığı ve erkekliliği gibi" denirken, bir yıl sonra yapılan anmada da "Hayatı boyunca ezenlere karşı başeğmeyerek Şeyh Said'in mirasının sahipsiz olmadığını göstermiştir. O, Şeyh Said gibi Kürdistan topraklarında başkaldırdı/yürüdü. O da onlara teslim olmadı, sonuna kadar direndi" denilerek Şeyh Said'den günümüze kadar çekilen hattın son halkası olarak Velioğlu işaret edilmektedir.

2015 ve 2016 yılı anmalarına ise PKK'ye karşı verilen mesajlar damgasını vurmuştur. 2015 yılında yapılan anmada konuşan ve konuşmasını Kürtçe yapan Hira-Der Başkanı "Müslüman ve dindar Kürt halkına" seslenirken PKK'ye boyun eğmeyeceklerini ve bunun yanı sıra laik-Kemalist rejime karşı mücadele ettiklerini de ifade etmektedir. Benzer şekilde 2016 anmalarında yapılan konuşmalarda da "Bu halkı cehennemden uzaklaştırmak için kendi milletinin uyanışı için onlar gibi saat saat, gün gün çalışmalıyız. Bu halkın ıslahı için rehber toprağa düştü. Biz bu halkın birliğini, beraberliğini ve muhabbetini istiyoruz. Biz milletimiz arasında kan dökülsün istemiyoruz" denmekte ve PKK ile yaşanan gerilim üzerinden birlik mesajı verilmektedir. Burada da dikkati çeken en önemli şey "Kürtlerin bir halk olarak birlik ve beraberliği" üzerine yapılan vurgudur.

Hüda Par ve Hizbullahi Örgütlenmenin Üçüncü Dönemi

Aslında 2012 yılında kurulan Hüda-Par'la birlikte (Hizbullah'ın üçüncü dönemi) Hizbullahi söylemin belirgin bir biçimde değişmeye başladığını görmek mümkündür. Artık "Kürt meselesi", "Mazlum Kürt Halkı"¹⁵, "Kürdistan Coğrafyası"¹⁶ gibi kavramlar kamusal alanda sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin Hüda-Par programında, Kürdistan, sınırlarıyla belirtilmiş ve Kürtler açık

bir şekilde müstakil bir halk olarak değerlendirilmiştir:

Kürtler; doğuda Zağros Dağları'ndan batıda Toros Dağları'nın doğusuna, kuzeyde Karadeniz Dağları'nın güney kesiminden güneydoğuya doğru Basra Körfezi'nin kuzeyine yaklaşan, kuzeydoğuda Kafkasya içlerine uzanan, güneybatıda Halep'in kuzey hattını bulan Kürdistan diye adlandırılan coğrafyanın merkezinde yoğunlaşan, Kürtçe konuşan bir halktır...¹⁷

Bir başka örnek olarak, Hüda-Par Sözcüsü ve Genel Başkan Yardımcısı Sait Şahin 2014 yılında Hizbullahi söyleme sahip Hürseda isimli internet sitesine yaptığı açıklamada "Ümmet şuuru ve vahdet yükümlülüğü göz ardı edilmeden Kürtlerin de kendilerini yönetme hakkına sahip olduğunu" belirtmiş,¹⁸ Hüda Par Genel Başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu ise Erbil merkezli bir medya grubuna yaptığı açıklamada "PKK'nin milli bir örgüt olmadığını" belirtirken şunları eklemiştir:

Biz şu anda Türkiye Kürdistanı'nda faaliyet gösteren bir partiyiz. Kürdistan bayrağından rahatsız değiliz, Türkiye bayrağından da rahatsız değiliz. Ama Türkiye'nin bayrağının isminden rahatsızız. 'Türk bayrağı...' adı Türk bayrağı olunca da bu sefer sıkıntı oluyor. Tabii bu isim sıkıntısı sadece bayrakla ilgili değil. Türk Ordusu... Türk Medeni Kanunu... Türk Vatandaşlık Kanunu vb.¹⁹

"Türkiye Kürdistanı" Kürdistan'ın diğer parçalarına yapılan göndermeyi de içeriyordu ve bu söylemle hem "biz" olanın sınırları çiziliyor hem de "Türk" kelimesine duyulan rahatsızlıkla "öteki"nin kim olduğu vurgulanıyordu.

Kürdi vurguların artması ve Kürdistanî vurguların yavaş yavaş öne çıkmaya başlaması Hizbullahi söylemde gözlemlenen kırılmalardandır. Kürt kimliğinin öne çıkarılması, ilk dönemlerinde Hizbullah yöneticileri ve Örgüt içerisinde ümmet vurgusunu zedeleme ve zayıflatma olasılığı taşıdığı için tercih edilmese de AAKH'nin Kürt kimliğinin sınırlarını netleştirmedeki başarısı karşısında kendi tabanında yeni bir strateji geliştirmek zorunda kalmış ve Kürt kimliği PKK'nin yayılamadığı bir kitle içerisinde İslami söylem bağlamında işlenerek yeniden inşa edilmiştir. Bu süreç, özellikle Hüda-Par'ın kurulmasıyla birlikte açıkça Kürt ulusalcısı bir anlayışın egemen olduğu bir söylemin yerleşmesiyle de sonuçlanmıştır. Bu bağlamda bir örnek olması bakımından Hüda-Par'a yakınlığıyla bilinen <http://www.hurseda.net> sitesindeki "Kürdistan'da Hak-Batıl Mücadelesi" başlıklı habere bakmak bile yeterli olacaktır. Haberde "Kemalist rejim Kürd halkını hem Müslüman olmasından ve hem de Kürd olmasından dolayı ağır zulümlere maruz bıraktı... Kürdistan'da halkı cezbederek İslam düşmanlarını destekletmeye ikna etseler ve Kürd halkının oylarını alsalar da İslami ruhu öldüremeyecekler" denilmekte ve Kürt kimliği sınırları İslam'la belirlenmiş bir

mücadele alanında netleştirilmektedir. Ancak sınırları çizilen bu kimlik Kürt tarihinden önemli kişiler, olaylar ve figürlerle köklendirilmektedir. Örneğin Hüda-Par Genel Başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu'nun yazdığı ve seslendirdiği bir şiir Hüda-Par haber sitelerinde ve farklı mecralarda çokça paylaşılmıştır. "Bir Güneş Doğdu" başlığını taşıyan şiir Hüda-Par'ın kuruluşunu tarihi bir "müjde" olarak tasvir ederken, partinin hangi geleneğe dayandığı da şiirde belirtilmektedir. İslami ve Kürdi şahsiyetler ve önemli isimlerle oluşturulan Kürdi geleneğin bir dava olarak Hüda-Par'da tecelli ettiği şiirde vurgulanmaktadır:

Bir Güneş Doğdu: Yıl 1921, Nisan'ın 15'i/ Mehmet Akif demişti ki;/ Madem ki Hak'ın bize va'dettiği haktr/ Şark'ın ezeli fecri yakındır, doğacaktır/ Yıl 2012, Aralık'ın 19'u/ Bir güneş doğdu/ Kitab'ın orta yerinden/ Bak, yükselen HÜDA PAR'dır/ Adem'den, Nuh'tan, İbrahim'den miras kalan bir devam vardır/ Mevlana'dan, Feqi'den, Cezeri'den/ Rabbani'den, Mevlana Xalid-î Şehrezorî'den/ Zamanın Bedii Said-î Kurdî'den/ Akif'ten/ Mizgîn'den aldığım bir ilham vardır/.../ Boyun eğmedik zalimlere, zorbalara/ Kırdılar belki en nadide dallarımızı/ Vurdular gencecik fidanlarımızı/ İndiremediler ama şahadet parmaklarımızı/ İndiremeyecekler.../ Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır' deyip/ Sonra dosdoğru bir istikamet tutturanlar/ 'La texafu, we la tehzenu - Korkmayın, mahzun da olmayın'/ 'We ebşiru bil' cennetil'leti kûntûm tu'edun – Size va'd olunan cennetle sevinin'/ Demek için inen melekleri işitirler/ Ümit varız, bu düzen bir gün değişecek/ Ey ağlayan, feryad eden mazlumlar/ Kalkın, silkinin, uyanın, uyandırın!/ Yoksa bu zulüm yüzüyl daha sürecek...²⁰

Hizbullahi söylem yalnızca bu örneklerle sınırlı bir şekilde ortaya çıkmamakta aynı zamanda bu makalenin sınırlarını aşacağından dolayı burada yer verilmeyen Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri ve Hizbullah'la özdeşleşen düğünler ve sermîla halaylarıyla da pekiştirilmektedir.²¹

Sonuç

Hizbullah örgütü, liderleri Velioglu'nun öldürülmesinden önceki dönemde sağlamış olduğu etkinliği kaybetmesine karşın bugün hala adından söz ettirmektedir. Bunun yanı sıra Hizbullahi taban ve örgüt çevresi yasal faaliyetleriyle yaygın ve etkin bir örgütlenme ağını da diri tutmaya devam etmektedir. Hizbullahi söylem bugün açık bir şekilde Kürt kimliğinin kurucu unsurları üzerine söz söylemekte ve Kürt dili, Kürt coğrafyası, Kürt tarihi gibi Kürtlerin ortak belleğinde yer etmiş kişi, olay ve gelenek ve göreneklerin Ana Akım Kürt Hareketi'nin dışında da ifade edilebilmesine aracı olmaktadır. Hüda-Par'la başlayan süreç Kürt kimliğinin "müstakil bir halk olarak Kürtler" bağlamında yeniden inşa edildiğinin örnekleriyle doludur. Hizbullah'ın

ümmetin yetimi olarak kodladığı ve ümmet sorununun bir parçası olarak ele aldığı Kürt meselesi bugün yerini daha net bir biçimde müstakil bir sorun olarak açığa çıkarmaya başlamıştır. Bu çalışmada Hizbullahi söylemin kendisini görünür kıldığı kısıtlı kaynakların önemlilerinden birisi olan Tevhid dergisi başta olmak üzere Velioğlu anmaları ve basın açıklamaları, parti prgramı ve yapılan konuşmalarda Kürt kimliğine yaklaşımın nasıl gerçekleştiğine ilişkin veriler toplanmaya çalışılmıştır. Kuşkusuz Hizbullah'ın kuruluşundan bugüne kadar geçen süreçte Kürt kimliğinin asli unsurlarına ilişkin olarak inşa etmeye çalıştığı söylemsel alanın “ortalama Kürt bireyler” için hem bugünü anlamada hem de geleceğe yönelik politik bir yol çizmede belirleyici olup olmadığı daha fazla inceleme ve araştırmayla mümkün olabilecektir.

Hizbullah Kürtlerin kültürel ve siyasal kimliklenme süreçlerini yürütebilmesi açısından İslami söylemin ve etnik kimliğin kesişen geniş ve zengin havuzundan en azından Tevhid dergisi ve yapılan anmalar bağlamında yeterince yararlanmıştı. Ayrıca ana akım Kürt hareketinin milliyetçi yaklaşımlarına seküler niteliğinden ötürü karşı çıksa da, hem ümmetin asli unsurlarından saydığı Kürt kavmi/halkı bağlamında verdiği mücadele hem de İslami söylemin Kürt kimliğini besleyen sembolik, mitsel ve anlatısal bağlamlarıyla Kürt kimliğinin coğrafya, dil, isim ve ortak tarih gibi asli unsurlarını beslemiştir.

Sonnotlar

¹ 1952'de Batman'da doğan Hizbullah örgütü kurucusu Hüseyin Velioğlu'nun asıl adı Hüseyin Durmaz'dır.

² Dergi kendi döneminde yayınlanmış diğer bütün İslami dergiler (Yeryüzü, Girişim, Nubihar, Dava) gibi Kürt kimliğini İslami kimliğin altında ancak onun vazgeçilemez bir parçası olarak görmekteydi.

³ Nureddin Şirin *Selam* gazetesi yazarıydı ve 1997 yılında Hizbullah örgütünün üyesi olmaktan 17 yıl 6 ay ağır hapis cezasına çarptırıldı.

⁴ İsa Altsoy, Hüseyin Velioğlu'ndan sonra yerine geçtiği iddia edilen ve örgütte “Dayı” olarak bilinen kişidir.

⁵ Kendi Dilinden Hizbullah ve Mücadele Tarihinden Önemli Kesitler. http://huseynisevda.biz/viewpage.php?page_id=33. Son erişim tarihi 02/03/2016

⁶ Kendi Dilinden Hizbullah ve Mücadele Tarihinden Önemli Kesitler, 59 ve 62.

⁷ Kendi Dilinden Hizbullah ve Mücadele Tarihinden Önemli Kesitler, 162.

⁸ Abdülaziz Tunç Ruşen Çakır'a verdiği röportajda Kürdistan projesinin özel manada

olabileceğini ancak Velioğlu'nun 1990'lardan bu yana Kürtlere ve Kürdistan'a bakışını dizüstü bilgisayarına yazdığını "Bu kitapları çıkaracağım zaman gelecek" dediğini de eklemektedir (Çakır, 2011: 64).

⁹ http://huseynisevda.biz/viewpage.php?page_id=33. Son erişim tarihi 02/03/2016

¹⁰ Mustazaf-Der hakkında Diyarbakır 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından 9 Şubat 2010 tarihinde kapatma kararı verildiği ortaya çıktı. Mahkeme kararında, derneğin Hizbullah ile ilişkisi olduğu vurgulandı. Hizbullah terör örgütü ana davasında 10 yıl hüküm giyen ve aralarında derneğin yöneticilerinin de olduğu bazı isimler 2007 yılında yapılan bir operasyonda yakalandı. Kaçak sigara sattıkları belirlenen bu kişilerle bağlantılı oldukları tespit edilen ve çoğu Mustazaf-Der üyesi 43 kişi de gözaltına alındı ve tutuklandı. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 30 Nisan 2008 tarihinde hazırlanan iddianame ile 43 isim hakkında Hizbullah terör örgütüne üye olmak iddiasıyla dava açıldı. <http://odatv.com/mustazaf-der-yasal-dernek-mi--2901111200.html>. Son erişim tarihi: 05/03/2017

¹¹ 28 Aralık 2011 akşamı Türk Hava Kuvvetlerinin F-16 savaş uçaklarıyla yaptığı bombardıman sonucunda 34 Kürt vatandaşın hayatını kaybetmesi olayıdır.

¹² O dönemde BDP ve şimdiki HDP

¹³ <http://www.mustazafder.com/Mustazaf-der.html>. Son erişim tarihi: 28/07/2016

¹⁴ Kitapların mahiyeti görüntüden belli olmasa da söz konusu video ile ilgili yazılanlarda kitapların Risale-i Nur külliyesi olduğu söyleniyor. Bu bile hareketin Said-i Nursi'yle kurduğu bağın bir göstergesi sayılabilir.

¹⁵ Twitter iletisi 28.07.2016. Gn.Bşk.Yrd.mız ve Parti Sözcümüz Sait Şahin: "Yüzyılın mazlum halkı Kürtleri ve çocukları hedef alan #Qamislo'daki katliamı lanetliyorum."

¹⁶ 29.06.2016 tarihli "Susa Katliamı Açıklaması" tweeti.

¹⁷ Hür Dava Partisi Parti Programı, <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>. Son erişim tarihi: 05/03/2017.

¹⁸ Hüda Par: Bağımsız Kürdistan Haktır, <http://hurseda.net/Politika/118100-HUDA-PAR-Bagimsiz-Kurdistan-Haktir.html>. Son erişim tarihi: 28/07/2016.

¹⁹ Hüda-Par Başkanı: PKK Milli Değil. <http://rudaw.net/turkish/interview/060220161>. Son erişim tarihi: 28/07/2016.

²⁰ Şiirin tamamı için: <http://www.dogruhaber.com.tr/mobil/Haber.php?id=210088>.

²¹ Mustazaf Der'in kapatılma kararının çıkmasından bir yıl önce, Velioğlu'nun öldürülmesinden sonra ilk defa yeni görüntüleri ortaya çıkmış ve 2012'den itibaren hem Velioğlu anmaları hız kazanarak politik mesajların verildiği alanlar haline gelmiş hem de 2006 yılından bu yana yapılan Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri 2011'den

İtibaren açık alanlarda yüzbinlerce kişiyle birlikte yapılmaya başlanmıştır. Bu anmalarda verilen mesajlar da incelenmiş ancak bu makalenin sınırlarını aşacağından burada yer verilmemiştir.

Kaynakça

Beşikçi İ (1991). Resmi İdeoloji ve Kürtler. *Tevhid*, 2 (24).

Çakır R (2011). *Derin Hizbullah, İslamcı Şiddetin Geleceği*. İstanbul: Metis Yayınları.

Demirhan M Ç (1991). Doç. Dr. Yalçın Küçük'le Röportaj. *Tevhid*, 2 (24), 13.

Demirhan M Ç (1992). Helsinki Yurttaşlar Meclisi Milliyetler Komitesi Kürt Sorunu Konferansı Üzerine. *Tevhid*, 3(27), 71-74.

Fırat K (1991). Mazlum Halkın Önderi Şeyh Said. *Tevhid*, 2 (18), 6-10.

Güngör F (1991). Kürdistan Tarihinde İslami Hareketler. *Tevhid*, 2 (18), 11-14.

<http://www.dogruhaber.com.tr/mobil/Haber.php?id=210088>.

<http://www.mustazafder.com/Mustazaf-der.html>. Son erişim tarihi: 28/07/2016.

Kendi Dilinden Hizbullah ve Mücadele Tarihinden Önemli Kesitler. http://huseynisevda.biz/viewpage.php?page_id=33, Son erişim tarihi 02/03/2016.

Hüda Par: Bağımsız Kürdistan Haktır, <http://hurseda.net/Politika/118100-HUDA-PAR-Bagimsiz-Kurdistan-Haktir.html>. Son erişim tarihi: 28/07/2016.

Hüda-Par Başkanı: PKK Milli Değil, <http://rudaw.net/turkish/interview/060220161>. Son erişim tarihi: 28/07/2016.

Hür Dava Partisi Parti Programı, <http://hudapar.org/Detay/Sayfalar/205/parti-programi.aspx>. Son erişim tarihi: 05/03/2017.

Kurt M (2015). *Din, Şiddet ve Aidiyet, Türkiye'de Hizbullah*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Odatv.com (29/1/2011). Mustazaf-Der Yasal Dernek mi?. <http://odativ.com/mustazaf-der-yasal-dernek-mi--2901111200.html>, Son erişim tarihi: 05/03/2017.

Özbey S (2015). *Kürtler ve İslami Kurtuluş*. İstanbul: Dua Yayıncılık.

Tevhid (08/1992). Kürt Ulusalçılığının Sermayesi Yalan, İftira ve Nifak mı?. 3 (32), 37-39.

Tevhid (01/1992). Başyazı, 1992: İslami Direniş Seferberliği. 3 (25), 15.

Tevhid (01/1992). 3 (25).

Tevhid (06/1992). 3 (30).

Tevhid (11/1992). Başyazı: Hizbullah Kimliği. 3 (35), 3-4.

Yeni Özgür Politika (02/01/2013). AKP borcunu ödüyor. <http://www.yeniozgurpolitika.org/index.php?rupel=nuce&id=16423>. Son erişim tarihi: 01/08/2016